

کودکان، آسیب پذیر ترین گروه جامعه انسانی

زبان کودکی

شهریاد | حقوق کودک، بخشی از موضوعات حقوق بشر است که نیاز به حمایت جدی از سوی جامعه بین‌المللی دارد. با نگرانی به ضرورت توجه به مباحث حقوق کودک در سطح جامعه، انسان برای زندگی اجتماعی خویش، نیازمند امنیت جسمی، روحی، اقتصادی و... است. کودکان نیز که پایه و اساس رشد جسمی، عقلی و اجتماعی آنان از همان سال‌های نخست زندگی آغاز می‌شود، با توجه به وضع خاص آنان به لحاظ جسمی و روحی، نیاز به حمایت‌ها و مراقبت‌های ویژه دارند. این اقدامات باید مفهوم و قالب متناسبی یافته و با توجه به ناتوانی کودکان برای استیغای مستقیم حقوق خویش، جنبه‌های حمایتی وسیعی یابد، به گونه‌ای که بزرگسالان الزام‌ناشی از حمایت‌ها را کاملاً احساس کنند.

توجه به حقوق کودک فقط بحث جوامع امروزی نیست، بلکه در دین مبین اسلام هم نسبت به حقوق کودک توجه شده است (احترام و تکریم کودک، پرهیز از خشونت و بدرفتاری با کودکان، رعایت عدالت و پرهیز از تبعیض...)

بر اساس اطلاعات منتشره، وضع کودکان در جوامع فعلی، نگران کننده است. بر اساس آمار یونسف هر روز، چهل هزار کودک زیر پنج سال به علت سوء تغذیه و بیماری‌های قابل پیشگیری، جان خود را از دست می‌دهند، نزدیک به صد میلیون کودک از برنام‌های تحصیلات ابتدایی محرومند، نیمی از بچه‌ها در کشورهای در حال توسعه به آب آشامیدنی دسترسی ندارند، سالانه نیم میلیون از مادران در حاملگی و زایمان جان خود را از دست می‌دهند، بیش از صد میلیون کودک در جهان از طریق کارهای خطرناک و اغلب تحت شرایط کشنده، امرار معاش می‌کنند، بیش از یک میلیون از مردم (که بیشتر آنها کودکان هستند) از خانه و زندگی محرومند و مواردی دیگر.

نفذ حقوق کودکان در کشورهای در حال توسعه بیشتر ناشی از فقر است، در حالی که در غرب، مشکل اخلاقی و ضعف بنیادهای خانوادگی، ناقض حقوق کودکان است. با این حال، همواره این کشورهای غربی هستند که کشورهای جهان سوم را در ارتباط با نقض حقوق کودکان تحت فشار قرار می‌دهند.

آری اهمیت این مطلب بر کسی پوشیده نیست که باید حقوق کودکان را شناخت و برای احقاق آن تلاش کرد. کودکان آسیب پذیرترین گروه جامعه انسانی، نخستین کسانی هستند که در معرض هجوم مستقیم انواع ناگواری‌ها، فشارها و مشکلات ناشی از زندگی بزرگتر قرار می‌گیرند و آن را تحمل می‌کنند. امروزه میلیون‌ها کودک در سراسر جهان به خاطر

اسلام و سفارش به رعایت حقوق کودکان

در آموزه‌های آسمانی اسلام، همه کودکان از دختر و پسر، حقوق و مزایای معینی دارند و همگان از اعمال هر گونه خشونت و بی‌رحمی در حق آنان باز داشته شده‌اند. این در حالی است که پیش از اسلام، میان اعراب و دیگر قوم‌ها، کودکان در وضع نامانسانی قرار داشتند و از کمترین حقوق عادی نیز بهره‌مند نبودند. انسان با هر بهانه کوچکی از جمله رهایی از فقر و هزینه زندگی، آنها را از میان برمی‌داشتند. در این میان، شرایط دختران بسیار در ناک‌تر بود. بزرگان عرب و افراد سرشناس، داشتند دختر را برای خود ننگ و می‌دانستند و دختران ششان را زنده‌به‌گور می‌کردند، چنان‌که خداوند در قرآن می‌فرماید: و هر گاه یکی از آنان را به دختر مؤده دهند، چهره‌اش سیاه می‌شود، در حالی که خشم او آندوه [خود را فرو می‌خورد و از بدی آنچه بدو بشارت داده شده، از قبیل خودا روی می‌پوشانند که آیا او را با خواری نگاه دارد، یا در خاک پنهان کند؟ و چه بد داوری می‌کنند. (نحل: ۵۸ و ۵۹)

اسلام با آمدن خود، در قالب تعبیرهای زیبا در این باره، نه تنها مردم را از آن عادت‌های زشت باز داشت، بلکه ارزش کودکان را در جامعه افزایش داد و از آن پدران و مادران خواست که به بهانه‌های واهی فرزندان خود را نکشند و با آنها دلسوز باشند، آن‌جا که در قرآن آمده است: و از بیم تنگدستی فرزندان خود را نکشید، ماییم که به آنها و شما روزی می‌بخشیم. آری، کشتن آنان همواره خطایی بزرگ است. (سرا: ۳۱)

پرهیز از اعمال خشونت جسمی و روحی به کودک

خشونت جسمی و روحی، یکی از عوامل تخریب شخصیت کودکان است، به همین سبب، بنابر بندیک ماده ۱۹ کنوانسیون حقوق کودک، کشورهای طرف کنوانسیون متعهد شده‌اند: «اقدام‌های قانونی، اجرایی، اجتماعی و آموزشی را در جهت حمایت از کودک در برابر همه شکل‌های خشونت جسمی و روحی، آسیب‌رسانی و سوءاستفاده به عمل آورند».

در دین اسلام نیز به این مهم توجه جدی شده است، چنان‌که وقتی مردی در حضور امام علی علیه‌السلام از فرزند خود شکایت کرد، امام علیه‌السلام فرمود: «او را زن، (بلکه) از دوری کن (فهر کن)، ولی نه طولانی».

در واقع، این حدیث بیان می‌کند که اگر تنبیه برای تربیت کودک انجام می‌گیرد، بهتر آن است که این تنبیه، تنبیه بدنی نباشد، بلکه از عواطف کودک استفاده شود، زیرا تنبیه بدنی، زمینه‌ساز مشکلات روحی و عاطفی فراوانی همچون سر خوردگی و تخریب شخصیت کودکان می‌شود، ولی وقتی از کودک دوری شود، او کم‌کم به اشتباه خود پی می‌برد. البته این دوری نباید طولانی شود، زیرا ممکن است از یک سو روی عواطف کودک اثر عمیق بگذارد و زمینه‌ساز مشکلات روحی او شود و از سوی دیگر، بر اثر طولانی بودن، از تأثیر این ابزار تربیتی کاسته شود. بنابراین، امام علیه‌السلام پس از دستور دادن به دوری، بی‌درنگ سفارش می‌کند که این فاصله گرفتن والدین طولانی نشود. رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم فرماید: «خداوند به هیچ چیز خشم نمی‌گیرد، آنچنان که به خاطر زنان و کودکان خشم می‌گیرد».

والدین، مسئول اصلی رعایت حقوق کودک

در کنوانسیون حقوق کودک، بیشترین مسئولیت در رعایت حقوق کودک بر دوش والدین نهاده شده است، چنان‌که در ماده ۱۸ کشورهای طرف کنوانسیون متعهد شده‌اند: «بیشترین تلاش خود را برای تضمین به رسمیت شناختن این اصل که پدر و مادر کودک، مسئولیت مشترکی در زمینه رشد و پیشرفت کودک دارند، به عمل آورند. والدین باید با همکاری مسئولیت عمده را در رشد و پیشرفت کودک به عهده‌دارند و اساسی‌ترین مسأله آنان، (حفظ) منافع عالی کودک است».

در آموزه‌های آسمانی اسلام نیز بیشترین مسئولیت در قبال کودک، بر دوش والدین است که به آن «حق الولد علی‌الوالد» می‌گویند؛ زیرا کودک، برکت خانه و نعمت و حسنه‌ای است که خداوند به پدر و مادر ارزانی کرده است. از این رو، پدر و مادر باید بدانند و به وظایف خود در برخورد با این نعمت الهی عمل کنند، در غیر این صورت، عاقبت فرزندان خواهیم بود. کودکان مانند هر انسان دیگری دوست دارند محبوب واقع شوند و به شخصیت آنها احترام گذارده شود. از این رو، رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله سفارش می‌کند: «دوست بدارید کودکان خود را و به آنها ترحم و به وعده خود به آنان وفا کنید».

همچنین می‌فرماید: «وقتی نام فرزندان را می‌پری، او را گرمی داری و جای نشستن را برای وی باز کنی و با او تشر و توبیخ کنی».

در واقع، همه این موارد از نشانه‌های احترام گذاری در دست و کمال به کودکان است که والدین می‌توانند با رعایت کردن آن به مقام کودک خود ارزش قابل شونده و نیازهای روانی او را برآورده کنند.

برخی از حقوق کودکان

۱- انتخاب نام نیکو

بنا بر بند یک ماده ۷ کنوانسیون حقوق کودک: «تولد کودک، بلافاصله پس از تولد باید ثبت شود و از حقوقی مانند داشتن نام، کسب تابعیت و در صورت امکان، شناسایی والدین بهره‌مند باشد». در اسلام نیز یکی از نخستین وظایفی که بر عهده والدین، پس از تولد نوزاد نهاده شده، انتخاب نام نیکو و مناسب برای کودک است. امام رضا علیه‌السلام در این باره می‌فرماید: نخستین امری که پدر از آن راه به فرزندش احسان و نیکی می‌کند، انتخاب نام نیکوست. پس هر یک از شما برای فرزند خود نام نیکو قرار دهید.

همچنین رسول گرمی اسلام صلی‌الله‌علیه‌وآله می‌فرماید: «حق فرزند بر والدین، آن است که نام او را نیکو انتخاب کند». در واقع، انتخاب نام نیکو برای فرزند در اسلام نوعی احسان و نیکی خوانده می‌شود که والدین به او روا می‌دارند، زیرا هم بخشی از نیازهای روحی و روانی کودک برآورده می‌شود و به او شخصیت و اعتبار می‌بخشد و هم او را از توبیخ و استهزای دیگران در حق وی دور می‌کند. از نگاه اسلام، نام زیبا و نیک حتی می‌تواند برای کودک امنیت و آسایش روانی پدید آورد، چنان‌که در روایت است: وقتی امام صادق علیه‌السلام شنید کسی نام فرزندش را محمد گذاشته است، فرمود: «به کودک خود دشنام مده، او را کتک زن و به او بدی نکن!»

۲- تأمین خوراک و تغذیه مناسب برای کودک

بهره‌مندی از تغذیه و خوراک مناسب از حقوق مسلم کودک و بر طرف کننده نیاز جسمی او است. بر اساس بند «ج» ماده ۲۴ کنوانسیون حقوق کودک، کشورهای طرف کنوانسیون متعهد شده‌اند «مبارزه با بیماری‌ها و سوءتغذیه را از راه فراهم کردن مواد غذایی مقوی و آب آشامیدنی سالم دنبال کنند». در اسلام، بنا به فرموده رسول گرمی اسلام صلی‌الله‌علیه‌وآله: «هیچ کاری بهتر از سیر کردن شکم گرسنه نیست» و اگر این شکم گرسنه از آن فرزندان و کودکان او باشد، از وظایف و حقوق او است، چنان‌که رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله می‌فرماید: «از حقوق فرزند بر پدر، آن است که جز غذای پاک و خوب به او ندهد».

البته اگر والدین توانایی تأمین مواد غذایی مناسب را نداشته باشند، این وظیفه دینی افراد جامعه است که نیازهای غذایی آنان را تأمین کنند، چنان‌که رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله می‌فرماید: «هر کس سیر بخواید و همسایه او در کنارش گرسنه باشد و او بداند، به من ایمان ندارد».

۳- حق تحصیل

در اسلام، فراگیری دانش یک فریضه است، به گونه‌ای که پیامبر اسلام صلی‌الله‌علیه‌وآله به مردم سفارش می‌کند: «از گهواره تا گور دانش بجویند» و اموختن دانش (خواندن و نوشتن) را از جمله حقوق فرزندان بر والدین می‌داند و می‌فرماید: «از جمله حقوق فرزند بر پدر، اموختن نوشتن است».

در واقع، پدر و مادر زمانی فرزند خود را احترام می‌کنند که به او سواد خواندن و نوشتن و آداب معاشرت بیاموزند و از آن‌جا که شخصیت کودک در مراحل نخستین زندگی، در

۱- انتخاب نام نیکو

بنا بر بند یک ماده ۷ کنوانسیون حقوق کودک: «تولد کودک، بلافاصله پس از تولد باید ثبت شود و از حقوقی مانند داشتن نام، کسب تابعیت و در صورت امکان، شناسایی والدین بهره‌مند باشد». در اسلام نیز یکی از نخستین وظایفی که بر عهده والدین، پس از تولد نوزاد نهاده شده، انتخاب نام نیکو و مناسب برای کودک است. امام رضا علیه‌السلام در این باره می‌فرماید: نخستین امری که پدر از آن راه به فرزندش احسان و نیکی می‌کند، انتخاب نام نیکوست. پس هر یک از شما برای فرزند خود نام نیکو قرار دهید.

همچنین رسول گرمی اسلام صلی‌الله‌علیه‌وآله می‌فرماید: «حق فرزند بر والدین، آن است که نام او را نیکو انتخاب کند». در واقع، انتخاب نام نیکو برای فرزند در اسلام نوعی احسان و نیکی خوانده می‌شود که والدین به او روا می‌دارند، زیرا هم بخشی از نیازهای روحی و روانی کودک برآورده می‌شود و به او شخصیت و اعتبار می‌بخشد و هم او را از توبیخ و استهزای دیگران در حق وی دور می‌کند. از نگاه اسلام، نام زیبا و نیک حتی می‌تواند برای کودک امنیت و آسایش روانی پدید آورد، چنان‌که در روایت است: وقتی امام صادق علیه‌السلام شنید کسی نام فرزندش را محمد گذاشته است، فرمود: «به کودک خود دشنام مده، او را کتک زن و به او بدی نکن!»

۲- تأمین خوراک و تغذیه مناسب برای کودک

بهره‌مندی از تغذیه و خوراک مناسب از حقوق مسلم کودک و بر طرف کننده نیاز جسمی او است. بر اساس بند «ج» ماده ۲۴ کنوانسیون حقوق کودک، کشورهای طرف کنوانسیون متعهد شده‌اند «مبارزه با بیماری‌ها و سوءتغذیه را از راه فراهم کردن مواد غذایی مقوی و آب آشامیدنی سالم دنبال کنند». در اسلام، بنا به فرموده رسول گرمی اسلام صلی‌الله‌علیه‌وآله: «هیچ کاری بهتر از سیر کردن شکم گرسنه نیست» و اگر این شکم گرسنه از آن فرزندان و کودکان او باشد، از وظایف و حقوق او است، چنان‌که رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله می‌فرماید: «از حقوق فرزند بر پدر، آن است که جز غذای پاک و خوب به او ندهد».

البته اگر والدین توانایی تأمین مواد غذایی مناسب را نداشته باشند، این وظیفه دینی افراد جامعه است که نیازهای غذایی آنان را تأمین کنند، چنان‌که رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله می‌فرماید: «هر کس سیر بخواید و همسایه او در کنارش گرسنه باشد و او بداند، به من ایمان ندارد».

۳- حق تحصیل

در اسلام، فراگیری دانش یک فریضه است، به گونه‌ای که پیامبر اسلام صلی‌الله‌علیه‌وآله به مردم سفارش می‌کند: «از گهواره تا گور دانش بجویند» و اموختن دانش (خواندن و نوشتن) را از جمله حقوق فرزندان بر والدین می‌داند و می‌فرماید: «از جمله حقوق فرزند بر پدر، اموختن نوشتن است».

در واقع، پدر و مادر زمانی فرزند خود را احترام می‌کنند که به او سواد خواندن و نوشتن و آداب معاشرت بیاموزند و از آن‌جا که شخصیت کودک در مراحل نخستین زندگی، در

آسایشگاه خیریه کهریزک آماده دریافت کمک‌ها و اجناس دست دوم نیکوکاران

جمع آوری اقلام دست دوم:
تهران: ۰۲۶-۶۳۰۹۱۸۳-۷
کرج: ۰۲۶-۶۳۰۹۱۸۳
بانوان نیکوکار: ۰۲۶-۶۳۰۹۱۸۳
@kahrizakchannel
www.kahrizak.com

موسسه خیریه کهریزک
آسایشگاه معلولین
و سالمندان کهریزک
استان تهران
مرکز نگهداری، درمان و آموزش معلولین
و سالمندان - غیرتخصصی، مردمی